

19. konferencia Spoločnosti pre kresťansky orientovanú filozofiu

Téma: **Poznanie a realnosť hodnôt**

Ružomberok, 7. – 8. september 2015

Program (predbežný)

Pondelok

8.30 Otvorenie (Filozofická fakulta Katolíckej univerzity, Hrabovská cesta 1-B)

8.45 **Cajthaml** Martin: Intencionalita a responsivita emoce podle von Hildebranda.

9.30 **Uram** Jozef: Objektívnosť morálnych hodnôt: Schelerov problém

10.15 Prestávka

10.45 **Hrkút**, Ján: Estetické hodnoty – konštruktivizmus, realizmus, normativita

11.30 **Koblížek** Jan: Joseph Vialatoux: O hodnotě svobody

12.15 Ukončenie prvej časti

13.00 Obed

14.30 **Šimek** Vojtěch: Dvě hlavní argumentační strategie axiologické ontologie

Hanse Jonase a jejich kritika

15.15 **Ondrášik** Ivan: Kritická reflexia emotivizmu

16.00-16.30 Prestávka

16.30 **Dufferová** Dominika: Morálna epistemológia o relativizovaní skutočnosti subjektom a imunita subjektu proti manipulácii

17.15 Ukončenie druhej časti

18.30 Večera

20.00 Večierek – spoločenská miestnosť, penzión BLESK (Vajanského 9)

Utorok

8.45 **Peroutka** David: Realismus hodnot, theonomie a autonomie

9.30 **Dancák** Pavol: Myslenie o hodnotách podľa J. Tischnera

10.15 Prestávka

10.45 **Glombíček Petr:** Thomas Reid a hodnotový realismus v britské estetice 18. století

11.30 Ukončenie

12.00 Obed

Príspevky

Cajthaml Martin: Intencionalita a responsivita emoce podle von Hildebranda.

Abstrakt: Cílem příspěvku je představit a zhodnotit von Hildebrandovo pojetí způsobu, jímž se emoce (láska, radost, pohoršení, lítost atd.) vztahují k hodnotám. Von Hildebrandovo pojetí bude představeno jako kritika Kantova a Brentanova pojetí vztahu mezi emocí a hodnotou (dobrem).

Uram Jozef: Objektívnosť morálnych hodnôt: Schelerov problém

Anotácia: V príspevku najprv načrtnem spôsob poznávania hodnôt podľa Maxa Schelera, zdôrazniac intencionálny charakter cítenia a taktiež apriórnu platnosť takéhoto poznania. Následne sa budem venovať hierarchii hodnôt a umiestneniu morálnej hodnoty. Táto sa realizuje len vtedy, keď sa uskutočňujú ostatné – podľa možnosti vyššie hodnoty. K etickým hodnotám takto nemožno smerovať priamo ako k predmetu konania. Následne uvediem niekoľko kritických poznámok k Schelerovmu chápaniu hodnôt, opierajúc sa o postrehy Karola Wojtylu a Edity Steinovej. Etické hodnoty u Schelera nemôžu byť rozumovo poznateľné a takto nemožno dokázať ich pravdivosť. Otáznym sa stáva taktiež poňatie etickej hodnoty ako správnej voľby medzi ostatnými hodnotami. A nakoniec sa zastavím pri Schelerovom negatívnom vnímaní „normatívnej záväznosti“, čo u neho predstavuje iba „represívny“ faktor.

Hrkút, Ján: Estetické hodnoty: konštruktivizmus, realizmus, normativita

Anotácia: Diskusia o povahe vlastností, ktoré recipienti nachádzajú na/v umeleckých dielach, pokrýva celé spektrum filozofických teórií. Od krajného konštruktivizmu, podľa ktorého sú estetické hodnoty závislé na mysli recipienta a objavujú sa v skúsenosti s umeleckým dielom ako kreatívna aktivita recipienta v prostredí diela až po robustné realistické prístupy, ktoré predpokladajú ontologický status vlastností inherentný umeleckým dielam (na mysli recipienta nezávislým). Estetické teórie v tomto kontexte často reprezentujú širšie filozofické predpoklady. Špecifickou kategóriou v etike a rovnako tak v estetike je predpoklad normativity princípov, či priamo hodnôt za morálnymi, resp. estetickými tvrdeniami. Príspevok chce ukázať,

že estetické výroky bez normativnej ambície strácajú zmysluplnosť a zároveň, že normativita estetických súdov predpokladá nejakú formu realizmu v otázke ontológie estetických vlastností.

Koblížek Jan: Joseph Vialatoux: O hodnotě svobody

Abstrakt: Je svoboda hodnotou o sobě, anebo je pouze prostředkem k dosažení jiných dober? Takto si klade otázku Joseph Vialatoux (1880 – 1970), představitel francouzského personalismu a kritik totalitních režimů 20. století. Ve své analýze svobody dochází k rozlišení na svobodu ducha, tj. svobodu vnitřní, která je hodnotou a cílem lidského jednání a na svobody relativní, tj. ty, které sice podmiňují lidské jednání, ale nejsou jeho cílem. Jak však uskutečnit onu „absolutní“ duchovní svobodu v praktickém životě? Vialatoux ukazuje na úzký vztah této Svobody-hodnoty s větším řádem, autoritou a morálkou.

Vohánka, Vlastimil: Existuje přesvědčivá aplikovaná materiální etika hodnot?

Abstrakt: Etika hodnot charakterizuje či hierarchizuje morálně relevantní hodnoty, případně z nich následně vyvozuje morální normy. Etika hodnot, která je tzv. materiální (ne-formální), se přitom snaží obejít bez běžných a velmi obecných (formálních) norem, jako je např. kategorický imperativ či pravidlo maximálního užitku. Zakladatelé této etiky (Scheler, Hildebrand, Hartmann) i jejich následovníci se však jen zřídka pokouší vyvodit morální normy v oblasti aplikované etiky. Výjimkou zůstává německý filosof Josef Seifert. Ve středu jeho zájmu leží hodnota lidské důstojnosti a na ní údajně založená konkrétní lidská práva. Ve svém příspěvku zhodnotím, nakolik je Seifertův postup, inspirovaný morální epistemologií zakladatelů materiální hodnotové etiky, přesvědčivý. Rovněž jej srovnám s postupy vybraných anglosaských autorů, které lze řadit mezi představitele této etiky metodologicky, byť ne historicky.

Šimek Vojtěch: Dvě hlavní argumentační strategie axiologické ontologie Hanse Jonase a jejich kritika

Anotace: Židovský filosof Hans Jonas (1903–1993) se v druhé polovině 20. století, v době vzniku environmentální etiky a nových morálních problémů generovaných rozvojem a stále masivnějším používáním moderní techniky, proslavil svým specifickým pojetím odpovědnosti (Princip odpovědnosti (1979)). Jonas vytvořil v této své stěžejní etické knize a dalších textech (srov. např. K ontologickým základům etiky budoucnosti (1986)) mimo jiné i specifickou axiologickou ontologii, která (částečně) tvoří pozadí jeho pojetí odpovědnosti. Tato axiologická ontologie stojí na hlavním axiomu: „bytí, jak se samo projevuje, nevypovídá pouze o tom, čím je, ale také o tom, čím jsme mu zavázáni.“ Tímto axiomem dal Jonas na srozuměnou, že

nepřijímá humovsko-pozitivistické rozdělení skutečnosti na sféru faktů a hodnot. V rámci své axiologické ontologie vytvořil Jonas dvě argumentační strategie: strategii založenou na intuici o základním významu výskytu účelů v přírodě a strategii založenou na intuici o axiologické převaze bytí nad nebytím. První strategie končí závěrem, že základní hodnotou („dobrem o sobě“) je obecná schopnost mít (sledovat) účely (a); druhá strategie závěrem, že bytí má axiologicky převahu nad nebytím, neboť „pouhou možností přiřknout hodnotu jsoucímu, lhostejno, jak mnoho či jak málo je jí aktuálně k dispozici, je již rozhodnuta přednost bytí před ničím – jemuž nelze přiřknout naprosto vůbec nic.“ (b). V této souvislosti je nutné upřesnit, že Jonas pracoval s pojmem bytí víceznačně a schopnost mít účel pokládal za základní hodnotu proto, neboť z principu prý není možné popírat účel, neboť i to je účelem (a tudíž rozporné). Naskýtají se však oprávněné kritické otázky: Jak, příp. zda vůbec, můžeme axiologickou převahu bytí nad nebytím chápat jako morálně relevantní poznatek, který nám ukáže svébytnou sféru morality a morálně relevantních hodnot (ad b). Není schopnost mít (či sledovat) účel spíše základní ontologickou podmínkou k případné morální praxi, než morálně relevantní hodnotou či dobrem? (ad a).

Ondrášek Ivan: Kritická reflexia emotivismu

Anotácia: V príspevku chcem najskôr stručne rozdeliť jednotlivé metaetické teórie. Potom by som priblížil základné myšlienky metaetickej teórie emotivismu ako vystupujú jej predstavitel'ov A. J. Ayera a Ch.L. Stevensona, pričom by som poukázal i na ich predchodcov B. Spinozu, G. Berkeleya, D. Huma, L. Wittgensteina a R. Carnapa, o názory ktorých sa emotivisti programovo opierajú. V závere by som podrobil kritickej analýze základnú tézu emotivismu, podľa ktorej naše hodnotové sudy nemajú nijaký kognitívny obsah a vyjadrujeme nimi len expresívne, apelatívne emocionálne postoje. Z tohto pohľadu by som vyvodil, že metaetická teória emotivismu je výrazne reduktívnou a v konečnom dôsledku vedie k subjektivismu a relativizmu.

Dufferová Dominika: Morálna epistemológia o relativizovaní skutočnosti subjektom a imunita subjektu proti manipulácii

Abstrakt: Štúdia sa zameriava na skúmanie hlavne dvoch problémov morálnej epistemológie. Prvým je relativizovanie skutočnosti subjektom, druhým imunita subjektu proti manipulácii iným subjektom alebo subjektmi. Inšpiruje sa na N. Hartmannovom diele *Základné črty metafyziky poznania*, čerpá z jeho výroku „Tak ako sa transobjektívne nachádza v predĺženom smere poznaného, tak sa nachádza vo vnútri transobjektívneho transintelligiblné, v predĺženom smere poznateľného.“ V poznaní je určitý úsudok, nevyhnutne viazaný na vlastnú skúsenosť, čosi ako keď sa niekto vyjadrí o niekom, že „je nečestný“ na základe toho, že ho poznal na vlastnej koži, že je taký. Aj keď poznávací proces má v sebe vždy niečo, čo je poznateľné, nie

je neobmedzený. Má svoje hranice, za ktorými je oblasť transinteligibilného (čo niektorí mylne stotožňujú s iracionálnym). V oblasti transinteligibilného sa nachádzajú jednak súcna v sebe [*Ansichsein, on-itself*] (realita), jednak vlastné súcno [*Fürsichsein, self-existence*], ktoré umožňuje pôsobenie medzi subjektom a objektom. Ide v podstate o neznámu oblasť, ale zároveň o jedinú, čo vytvára medzi subjektom a objektom závislosť. Subjekt je spomedzi všetkých súcien ten „najaktívnejší“. Ako sa ale môže stať, že tento subjekt prestáva objektívne vnímať realitu? Ako je možné, že zas pri prekročení určitých hraníc subjekt získava imunitu voči ľudskej snahe o manipuláciu?

Peroutka David: Realismus hodnot, theonomie a autonomie

Anotace: V příspěvku budu reflektovat některé diskuze o existenci a objektivitě hodnot v linii R. Hare, J. Mackie, J. Searle, Ch. Taylor. Navážu vlastním pokusem o spojení objektivitě a subjektivitě hodnot (theonomie a autonomie).

Dancák Pavol:

Glombíček Petr: Thomas Reid a hodnotový realismus v britské estetice 18. století

Anotace: Estetika byla v 18. století novým oborem, který prodělával rychlý růst. Reidovo jméno se v historických přehledech této disciplíny neobjevuje. Při čtení jeho textů nicméně zjistíme, že jeho pojetí vkusu představuje svébytné završení nadmíru vlivné tradice britské estetiky 18. století, a také zajímavou alternativu ke Kantovu stanovisku. Reidova estetika především tvoří nedílnou součást jeho epistemologie a spojuje subjektivismus hutchesonovské estetiky vnitřního smyslu se snahou o realistické ukotvení pravdivostní hodnoty soudů vkusu. Těžko říci, jestli bychom před Reidem našli v novověku významnějšího filosofa, který by disponoval obsáhlejší filosofickým systémem, jež by měl jako svou integrální součást podobně sofistikovanou estetickou teorii. V příspěvku bych se zaměřil na možnost smířit Reidův realismus s jeho tvrzením, že krása ve vlastním smyslu náleží jen ideálním entitám.